

-ŞEHİTLER ŞAHI: SEYYİD NESİMÎ-

GİRİŞ

*Bende sığar iki cihân ben bu cihâna sığmazam
Gevher-i lâ-mekân benem kevn ü mekâna sığmazam*

İnsanlık tarihi, bir açıdan insanın insana uyguladığı şiddetin tarihidir; bir başka açıdan ise, düşünce ve inançlarını canları pahasına savunan ve canından olan insanların, ölümlerinden sonra yankılanan, süregiden, çınlayan çığlıklarının tarihidir.

Seyyid Nesîmî her iki bakış açısının da öznesidir.

Seyyid Nesîmî üzerine bilinenler ne yazık ki yeterli değildir. Sınırlı sayıda yazılı kaynakta anılmakta daha çok söylencelerden ve yapıtlarından yola çıkılarak hakkında bilgi edinilmektedir. İşin iyi yanı, *Türkçe* ve *Farsça Divanı* ve Arapça bir divan boyutunda şiirleri elimizdedir. *Mukaddimet-ül-hakayık* adlı ona ait olduğu kabul edilen düzyazı bir yapıtı ile *İnsan* adlı bir risalesi vardır.

Seyyid Nesîmî'nin 1369/1370 yılında Şamahî'de doğduğu, küçük yaşta Kuran'ı öğrendiği, klasik İslâm eğitimi aldığı, Türkçe-Farsça-Arapça bildiği, önce Hallac-ı Mansur'un gönül dostu Şeyh Şibli'ye daha sonra Esterabi Fazlullah'a bağlandığı, Hurufilik öğretisini benimseyerek başarılı bir propagandacı olduğu, Fazlullah'ın sağlığında ve ölümünden sonra Anadolu, Azerbaycan, Irak, İran, Suriye'de pek çok yere giderek görüşlerini yaymaya çalıştığı, son olarak Halep'te "Enelhak" dediği için 1417 yılında Emir Yeşbeğ zamanında derisi yüzülerek öldürüldüğü kabul edilir.

ADLARI VE UNVANLARI HAKKINDA

*Gel râzını fâş etme kâmu halka Nesîmî
Çün dünyede bir mahrem-i esrâr bulunmaz*

Seyyid Nesîmî'den söz eden kaynaklarda onun için pek çok niteleme vardır.

Göz atalım:

1. Nesîmü'd-din-i Tebrîzî

İbnü Hacer El-'Askalâni, *Enbâ'ü'l-Gumr fî Ebnâ'î'l-Umr* adlı yapıtında Nesîmî'den *Nesîmü'd-din-i Tebrîzî* diye söz eder.

2. Nesîmî-i Şirazî

Rıza Kulu Han-Hidayet, *Rıyâzu'l-Ârifin* adlı yapıtında Nesîmî'den adı *Nesîmî-i Şirazî*dir, namı *Cenab Seyid İmâdü'd-din*'dir diye söz eder.

Hacı Mirsa Hasan Hüseyinî Fesâî, *Fars-name-i Nasirî* adlı yapıtında Nesîmî'den adı *Nesîmî-i Şirazî*dir, namı *İmâdü'd-din*'dir diye söz eder.

Muhammed Ali et-Tebrîzî, *Reyhane-tü'l-Edeb* adlı yapıtında Nesîmî'den *Seyyid İmâdü'd-din Şirazî* diye söz eder, *Nesîmî* mahlasını kullandığını bildirir.

3. Emir Seyyid İmadü'd-din Nesîmî

Emir Kemalü'd-din Hüseyin, Mecalisü'l-Uşşak adlı yapıtında Nesimi'den *Emir Seyyid İmadü'd-din Nesîmî* diye söz eder.

4. Seyyid Nesîmî-Seyyid İmadü'd din

Kastamonulu Latifî, Tezkire-i Latifî adlı yapıtında Nesimi'den *Seyyid Nesîmî* diye söz eder, asıl adının *Seyyid İmadü'd-din* belirtir, mahlas olarak *Nesîmî*'yi kullandığını bildirir.

Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-şu'arâ adlı yapıtında Nesimi'den *Nesîmî Âmidî* diye söz eder ve gerçek adının *İmâdü'd-din* olduğunu söyler.

Kınalızade Hasan Çelebi, Tezkiretü's-Şu'arâ adlı yapıtında Nesimi'nin namı *İmâdü'd-din*'dir.

5. Emir Seyyid Nesîmî

Ali Şîr Nevâî, Mecalisü'n-Nefâis adlı yapıtında Nesimi'den *Emir Seyyid Nesîmî* diye söz eder.

6. Muslihü'd-Din

Ali Emîrî Efendi, Esâmî-i Şuarâ-yı Âmid adlı yapıtında Nesimi'nin adının *Muslihü'd-Din* olduğunu söyler.

7. Seyyid Ömer İmâddüddîn Nesimî-Şeyh İmâdü'd-Din Seyyid Ömer Nesimî

Mehmet Tahir Bursalı Osmanlı Müellifleri adlı yapıtından Nesimi'den *Şeyh İmâdü'd-Din Seyyid Ömer Nesimî* diye söz edilmektedir.

Nâil Tuman, Tuhfe-i Nâîli adlı yapıtında Nesimi'den *Seyyid Ömer İmâddüddîn Nesimî* diye söz edilmektedir.

8. Diğerleri

Muhammed Râgıp el-Halebî Tabbâh, A'lâmü'n-Nübelâ bi Târihi Halebi's-Şehbâ adlı yapıtından Nesimi'nin ismi'nin *Ali* olduğunu söyler.

Vecihi Timuroğlu İnançları Uğruna Öldürülenler adlı yapıtında Nesimi'nin gerçek adının *Ömer* olduğunu ileri sürer.

Bazı kaynaklarda ise Nesimi'nin adı *Mir Nesîmî'd-din Muhammed* (Tahran Üniversitesi Kütüphanesi Fihristi, Seyyid Muhammed Mişkât'ın Bağış Kitapları), *Nesimü'd-din Ebû Sa'îd* şeklinde geçmektedir.

Şiirlerinde Hüseyinî, Seyyid, Seyyid Nesîmî gibi mahlasları kullanan Seyyid Nesîmî'nin gerçek adının Ali mi? Ömer mi? olduğu hâlâ tartışma konusudur.

Hasta-dil miskîn **Hüseyinî** sâ'il olmuş gör ne der
Bu teheccî kim okursun dersi kandandır değil

** *

Seyyid dahı epsem ki ezelden şeh-i takdîr
Her kimseye öz kadri ilen sundu nevâle

Fakirin miskininin **Seyyid Nesîmî**
Nem ola rûy-ı zerdî armağanım

Onun için çeşitli kişilerce atfedilen İmadüddin, Muslihüddin gibi nitelemeler için şunları söylemek olası: İmâdüddin "dinin direği", Muslihüddin "dini ıslah eden" anlamına geliyor, bu nitelemeler Nesîmî'ye duyulan saygı nedeniyle kullanılan unvanlardır. (*Kemal Edip Kürkçüoğlu, Seyyid Nesîmî Dîvanı'ndan Seçmeler, Ankara, 1985*)

"Hüseynî" mahlasını Seyyid Nesîmî Fazlullah'a bağlanmadan önce kullanmıştır. Hallâc-ı Mansur'un adına atıfla kullandığı düşünülebilir.

"Şeyh" unvanını Fazlullah'a bağlanması ile ilgili olduğu, Hurufilik görüşüne katılması nedeniyle verildiği kabul edilmektedir.

Bilindiği gibi, Hz.Muhammed'in kızı Hz.Fatıma'dan doğmuş ve Hz.Ali'nin oğlu Hüseyin soyundan olanlara "seyyid" denilmektedir.

Seyyid Nesîmî gerçek bir seyyid mi dir? Yani soy bağı taşımakta mıdır? Kesin olarak bilinmemektedir.

Gerçi bugün Nesîmî'yem, Haşimî'yem, Kureysi'yem,
Bundan uludur âyetüm, âyet ü şâna sığmazam.

[Günümüz diliyle: *Bugün adım Nesîmî diye anılıyor ama ben aslında Haşimi ailesinden, Kureys kabilesindenim. Benim varlığım (âyetim) görüntülere ve şana şöhrete sığmaz ki.*]

diyen Nesîmi için, bu ikilikteki duygu ve düşüncelerinin, seyyid olmaktan çok, yani soy bağı taşımaktan çok, Hz.Peygamber'e duyduğu sevgi ve bağlılıktan söylediği kabul görür.

"Nesîmî" mahlası hakkında Kastamonulu Latîfî, Tezkire-i Latîfî adlı yapıtında Seyyid Nesîmî'nin "Bağdat diyarında Nesîm adlı nahiyedendir. Bundan dolayı Nesîmi olarak mahlas almıştır" der. Yani, Seyyid Nesîmî'nin Nesîmi mahlasını Nesîm yer adına nispetle kullandığını ileri sürer. Ama, yer adını mahlas olarak seçmek geleneğimizde yok gibidir. Nesîm sözcüğü Arapça'da *çölde esen rüzgâr, hafif esinti, sabahla gelen rüzgâr* anlamları taşır.

"Nesîmî" mahlasını Fazlullah tarafından kendi mahlası olan Naîmî'ye ölçü ve ses yakınlığı nedeniyle verildiği kabul edilir. Bir tuyuğ'unda yer alan "Adımı Hakdan Nesîmî yazaram" dizesi bunu gösterir.

DOĞUM YERİ VE YILI HAKKINDA

*Mekânsız oldu Nesîmî mekânı yoktur anun
Mekâna sığmayan ol bî-mekân mekânı neder*

Seyyid Nesîmi nerede doğmuştur? Tartışmalıdır.

Doğduğu yerler olarak Bağdat yakınlarındaki Nesîm kasabası, Halep'in Nesîm köyü, Diyarbakır (Âmid), Tebriz, Şiraz, Nusaybin ve Şamahı ileri sürülmektedir:

1. Bağdat yakınlarında Nesim ilçesinden olduğu;

Kastamonulu Latifî, Tezkire-i Latifî adlı yapıtında Seyyid Nesimi'nin "Bağdat diyarında Nesim adlı nahiyedendir. Bundan dolayı Nesimi olarak mahlas almıştır" der.

Kınalızade Hasan Çelebi Tezkiretü's-Şu'arâ'da, Nâil Tuman Tuhfe-i Nâilî'de aynı bilgileri yineler.

2. Halepli olduğu;

Mecelletü'n Nisâb adlı yapıtta (Müstakimzâde) Nesim denilen yerin Halep'in köylerinden biri olduğu ileri sürülür.

3. Diyarbakırlı;

Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-Şu'arâ adlı yapıtında Nesimi için "Âmid memleketindedir" der.

Ali Emîrî Efendi, Esâmî-i Şuarâ-yı Âmid adlı yapıtında bu görüşü yineler.

4. Tebrizli olduğu;

İbnü Hacer El-'Askalâni, Enbâ'ü'l-Gumr fî Ebnâ'î'l-Umr adlı yapıtında Nesimi'den *Nesîmü'd-din-i Tebrîzî* diye söz ederek Tebrizli olduğunu söyler.

Abbas El-Azzâvi de Tarihü'l-Irak Beyne'l İhtilaleyn Irak/Mezopotamya Tarihi adlı yapıtında Nesimi'nin Tebrizli olduğunu ileri sürer.

5. Şirazlı olduğu;

Rıza Kulu Han-Hidayet (Rıyâzu'l-Ârifin), Hacı Mirsa Hasan Hüseyinî Fesât (Fars-name-i Nasırî), Muhammed Ali et-Tebrizî (Reyhanetü'l-Edeb), Emir Kemalü'd-din Hüseyin (Mecalisü'l-Uşşak)'e göre Şirazlıdır.

6. Nusaybinli olduğu;

Mehmet Tahir Bursalı, Osmanlı Müellifleri'nde "Hudavendigâr Gazî devrinde Bursa'ya kadar geldiği menkûldur. Nusaybinli olduğu yazma bir divan sırtında görüldü" demektedir.

7. Şamahı'lı olduğu;

Mehmet Kulu-zade Azerbaycan Edebiyatı Tarihi adlı yapıtında Bakü yakınlarındaki Şamahı'da doğduğunu ileri sürer.

İrene Mélikoff da Kulu-zade'nin ve diğer Azerbaycanlı bilginlerin (S. Huseynova, Halil Jusifov, Hamid Arasly) araştırmalarına dayanarak Nesimi'nin Şamahı'da doğduğuna katılır.

*Biz kelâm idik ezelden nutk ile bulduk vücûd
N'eylerim da'vî edip zâhid bes esmâsında ben*

Seyyid Nesimi ne zaman doğmuştur? Tartışmalıdır.

Varolan kaynaklardan hiçbiri doğrudan Seyyid Nesimî'nin doğum yılı hakkında bilgi vermemektedir. Bazı kaynaklar doğum tarihini 1339-1344 yılları

arasında gösterirse de bu bilgi kesin belgelere dayalı değildir. Yalnız, Mehmet Kulu-zade Azerbaycan Edebiyatı Tarihi adlı yapıtında Bakü yakınlarındaki Şamahı'da 1369/70 yıllarında doğduğunu ileri sürer.

ÖLÜM YERİ VE YILI HAKKINDA

*Nesîmî'nin mekânı lâ-mekândır
Mekânsız âşıkın Hakdır mekânı*

Seyyid Nesimi nerede ve ne zaman ölmüştür? Tartışmalıdır.

Seyyid Nesîmî'nin, Emir Kemalü'd-din Hüseyin Mecalisü'l-Uşşak'ta 1404'te, Refii'nin Beşaretname'sinde 1408'de, İbnü Hacer El-'Askalâni Enbâ'ü'l-Gumr fî Ebnâ'i'l-Umr'da 1417'de, Mehmet Kulu-zade Azerbaycan Edebiyatı Tarihi'nde 1417'de, Rıza Kulu Han-Hidayet Rıyâzu'l-Ârifin 1433'te öldürüldüğünü ileri sürerler. Ölüm yeri bellidir: Halep. Ancak gömüldüğü yer tartışmalıdır: Emir Kemalü'd-din Hüseyin Mecalisü'l-Uşşak'ında Halep'te, Rıza Kulu Han-Hidayet Rıyâzu'l-Ârifin 'nde Şiraz'ın Zerkan köyüne gömüldüğü belirtilmektedir.

KÖKENİ HAKKINDA

*Rûh-ı Kuds oldu Nesîmînin hakikat sözleri
Varlığın ortaya koydu kendi çıktı aradan*

Seyyid Nesîmî için Âşık Çelebi ve Ali Emirî Türkmen'dir, diyorlar. Şiirlerini Azeri lehçesi ile yazan, Türkçe Divanı olan ve yalnız Türk yazın geleneğinde bulunan tuyuğları olan Seyyid Nesîmî'nin "Türk-Türkmen-Azeri ya da Türkleşmiş Arap kökenli olması" kabul edilir.

Şiirlerinde kökeni hakkında şöyle diyor:

Türk evine gelesin hem çü Nesîmî olasın
Bir gün ola diyesün bu cübbe vü destar denir

* * *

Arab nutku tutulmuştur dilinden
Seni kimdir diyen kim **Türkmen**sen

* * *

Aynın hatasız ey büt-i Çin döktü kanımı
Türki Hita'dır aslına varır hatası yok

* * *

Adımı Hakdan Nesîmî yazaram
Bil bu ma'nîden ne sîmem ya zerem
Hem hidâyet eylerem hem azaram
Hem bütü uşadıcı hem **Âzerem** (Tuyuğ)

ERENLERİN MİRACI'NA VARANDA

*Ger ene'l hak söylemekten dâra asılsam ne gam
Bunda Mansûrun asılmış başı ber-dâr uşta gör*

Kastamonulu Latifî'nin Tezkire-i Latifî'sinde yer alan bir söylentiye göre Seyyid Nesîmî Sultan Murad zamanında Bursa'ya kadar gelmiş ve Eskişehir civarındaki Şeyh Süca tekkesinde Kemal Ümmî adındaki şair ile buluşarak Baba Sultan'ın bir koçunu habersiz olarak boş yere kesmişlerdir. Bu davranışa kırılan Baba Sultan, öfkesini belli etmeden armağan olarak Nesîmî'nin önüne bir ustura, Kemal Ümmî'nin önüne de ilmekli bir ip koymuştur. Baba Sultan bu yolla Nesîmî'nin derisinin yüzülerek, Kemal Ümmî'nin asılarak can vereceğini ima ile etmiştir. Ancak, bu üç ismin bir araya gelmesi tarihi olarak olası değildir.

*Fâş eyledim cihâna ene'l hak rumûzunu
Doğru haberdır anun için dâra düşmüşüm*

Kastamonulu Latifî'nin Tezkire-i Latifî'sinde yer alan bir başka söylentiye göre Seyyid Nesîmî'nin kardeşi Şâh Handan, Seyyid Nesîmî'nin,

*Mansur ene'l hak söyledi Hakdır sözü Hak söyledi
Anun cezâsı gam değil bîgânededen ger dâr imiş*

ikiliği duyunca, sırrı ifşa etmeme konusunda uyarılmış ve bunun üzerine Seyyid Nesîmî yanıt olarak,

*Derya-yı Muhit cûşa geldi
Kevn ile mekân huruşâ geldi*

*Sırr-ı ezel oldu âşkâra
Aşık neçe eylesin müdâra*

*Yer gök arası Hak oldu mutlak
Söyler def ü çeng ü-ney Ene'l Hak*

ikiliklerinin yer aldığı mesnevisini yazarak gönderir.

Latifî, sözlerini şöyle sürdürür: "Sonunda Arap imamları Haleb şehrinde bu sözlerin zâhirî, şeraite aykırıdır, diyerek katline fetva verip derisini yüzdüler. Ve sözün dış görünüşüne bakarak şeriat yolu ile amel ettiler" der.

*Dâim ene'l-hak söylerim Haktan çü Mansûr olmuşum
Kimdir beni ber-dâr eden bu şehre ben sûr olmuşum*

Bir başka söylene ise şöyledir: Seyyid Nesîmî'yi ortadan kaldırmaya karar verenler, bir gün kendisinden habersiz olarak, çarığının içinde Kur'an'dan koparılmış bir yaprak koyarlar. Sonra bir toplulukta Nesîmî'ye : "Bir kimse Kur'an-ı kerim'i çiğnerse bu ne yapmak lâzım gelir?" diye sorarlar. Bir şeyden haberi olmayan Nesîmî: "Kur'an'ı çiğneyenin elbette katli gerekir" yanıtını verir. Bunu fırsat bilen düşmanları "Tamam, kendi hükmünü verdin!..." diyerek onu cellâda teslim ederler. Cellât sözcüğünün asıl anlamı deri yüzen demektir. Cellât Nesîmî'yi bir direğe bağlayarak, diri diri iken, derisini yüzer ve bu deriyi kıpkızıl etinin üzerine atar. Nesîmî o can acısıyla şimşek gibi yerinden fırlar ve Antep'e doğru koşmaya başlar, Antep'e girerken can verir.

*Uşta Nesîmîyim bu gün kendi vücûdum şehrine
Feth eyledim Haktan bu gün hakan u sultân olmuşum*

Îrene Mélikoff, Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe'de olayı şöyle anlatır:

"Nesîmî'nin 1417'de şehitlik yazgısı ile karşı karşıya gelişi Halep'te oldu. Yaşamı daha az biliniyor olsa da, dehşetiyle herkesi ürperten, derisinin diri diri yüzülerek öldürülüşü, hep anlatılagelmış bulunuyor. Azerbaycan'da bugün de

yaşayan, ve çağdaş dram yazarı, şair Bahtiyar Vahapzâde'nin güzel bir oyununa, Feryad'a esin kaynağı olmuş bir geleneğe göre, Halep'te "bazar" yerinde Nesîmî'nin gazelini okuyan bir genç küfürle suçlanarak tutuklanır. Mürşidinin adını vermemek için, genç, gazelin kendisinin olduğunu söylemiş ve ölüme yargı giymiştir. Nesîmî, cezânın uygulandığı yerde, ortaya çıkarak şiirin yazarı olarak yazım hakkını ister; sapkınlıkla suçlanarak tutuklanır. Ulemâ, yönetim merkezleri Tebriz'de bulunan Karakoyunlu Türkmenleri cezalandırmaya geldiğinde Memlûk sultânı Müeyyed'e onu teslim eder. Bu, cezânın sertliğini açıklayacaktır. Söylence, işkence süresince, Nesîmî'nin bir an kendini kaybetmeden, hep "Ene'l Hak" (Ben Hak'ım) demesini istiyor. Böylece, o, Türkleri için, kendi uluslarının bir Mansur el-Hallâc'ı olmuştur. (s.170)

*Her bir ser-i mû Mansûr olup söyler ene'l-Hak
Hakkâ mey içenler irişirler irdi zülâle*

Muhammed Râgıp el-Halebî'nin Tabbâh'ın A'lâmü'n-Nübelâ bi Târihi Halebi's-Şehbâ adlı yapıtında, Seyyid Nesîmi hakkında, Mısır Sultânı Melikü'l-Müeyyed "...derisi yüzüle, ölüsü Haleb'te 7 gün teşhir edile, yer yer durumu her canibe duyurula, sonra vücud uzuvları parçalana, birer parçası imanlarını tağyir ettiği Zü-l Kadir oğlu Ali Beğ'le kardeşi Nâsurü'd Dîn'e ve Kara Yülük Osman'a gönderile!" hüküm tasdiki yer almaktadır.

HAKKINDAKİ SÖYLENCELERDEN BİRKAÇI

*Fâş eylemişim halka ene'l-hakı vü Haktan
Bir bencileyin âşık-ı ber-dâr kimin var*

Nesîmî'nin derisini yüzerlerken çok kan akmıştı. Rengi sapsarı olunca, çevresindekiler:

-Rengin neye sarardı, dediler.

Nesîmî:

- Ben sonsuzluğun ufkunda doğan aşk güneşiyim/Gün batımında güneş her zaman solar, diye yanıt verir.

*

Nesîmî'nin derisinin yüzülmesine fetva veren müftü, sağ elinin işaret parmağını sallayarak "Bunun kanı da murdardır. Kazara bir uzva damlasa, şer'an o uzvun da kesilmesi lâzım gelir" demiş, tam o ânda Nesîmî'nin bir damla kanı müftünün işaret parmağına sıçramış, alandaki insanlardan biri "Müftü efendi! Fetvanıza göre parmağınızın kesilmesi lâzım gelir" deyince, Müftü pişkince yanıt vermiş "Nesne (bir şey) gerekmez, biraz suyla temizlenir".

Bunu işiten Nesîmî kanlar içinde:

*Zâhidin bir parmağın kessen döner Haktan kaçar
Gör bu gerçek âşıkı ser-pâ soyarlar ağrımaz*

ikiliğini söylemiştir.

*

Nesîmî'nin derisinin yüzülmesi bitince bir de bakmışlar eğilip derisini almış ve bir post gibi sırtına vurmuş yürümüş. Kimse peşine düşmeye cesaret edememiş.

Haleb'in on iki kapısında bulunan kapıcılar ve halk görmüşler ki Nesîmî derisi sırtında kapıdan çıkmış ve kayıplara karışmış. Kapıcılar ve halk bir araya gelince

herkes, falan kapıdan çıktı diye iddiaya girişmiş ve anlamışlar ki Nesîmî, on iki kapıdan da çıkmıştır.

Yolda karşılaştığı biri "Bu ne hal, nereye gidiyorsun?" diye sorunca, yüzülmüş derisini göstererek "Biz aşk Kâbe'sinin gerçek yolcularıyız, ihramımız da budur" dediği söylenir.

ŞİİRLERİNDEN İKİ ÖRNEK

Merhabâ hoş geldin ey rûh-i revânım merhabâ
Ey şeker-leb yâr-ı şîrîn lâ-mekânım merhabâ
Çün lebin câm-ı Cem oldu nefha-i Rûhu'l-Kudüs
Ey cemilim ey cemâlîm bahr u kânım merhabâ
Gönlüme hiç senden özge nesne lâyük görmedim
Sûretim aklım ukûlüm cism ü cânım merhabâ
Ey melek sûretli dil-ber cân fedâdır yoluna
Çün dedin *lahmike lahmi* kana kanım merhabâ

Geldi yârım nâs ile sordu Nesîmî neçesin
Merhabâ hoş geldin ey rûh-i revânım merhabâ

Bende sığar iki cihân ben bu cihâna sığmazam
Cevher-i lâmekân benim kevn ü mekâna sığmazam
Kevn ü mekândır âyetim zâta gider bidâyetim
Sen bu nişân ile beni bil ki nişâne sığmazam
Kimse gümân ü zann ile olmadı Hakk ile biliş
Hakkı bilen bilir ki ben zann ü gümâna sığmazam
Sûrete bak vü ma'nîyi sûret içinde tanı kim
Cism ile cân benim velî cism ile câna sığmazam
Hem sadefim hem inciğim haşr ü sırât
Bunca kumâş ü raht ile ben bu dükâna sığmazam
Genc-i nihân benim ben uş ayn-ı ayân benim ben uş
Gevher-i kân benim ben uş bahr ile kâna sığmazam
Arş ile ferş ü kâf ü nûn bende bulundu cümle çün
Kes sözünü uzatma kim şerh u beyâna sığmazam
Gerçi muhît-i a'zâmım adım âdem durur âdemim
Dâr ile *kün fekân* benim ben mu mekâna sığmazam
Cân ile hem cihân benim dehr ile hem zamân benim
Gör bu latifeyi ki ben dehr ü zamâna sığmazam
Encüm ile felek benim vahy ile melek benim
Çek dilini vü epsem ol ben bu lisâna sığmazam
Zerre benim güneş benim çâr ile penc ü şeş benim
Sûreti gör beyân ile çünkü beyâna sığmazam
Zât ileyim sıfât ile Kadr ileyim Berât ile
Gül-şekerim nebât ile piste-dehâna sığmazam
Şehd ile hem şeker hem şems benim kamer benim
Rûh-ı revân bağışlarım rûh-ı revâna sığmazam
Tîr benim kemân benim pîr benim civân benim
Devlet-i câvidan benim îne vü âna sığmazam
Yer ü gökü düzen benim geri dönüp bozan benim
Cümle yazı yazan benim ben bu divâna sığmazam
Nâra yanan şecer benim çarha çıkar hacet benim

Gör bu odun zebânesin ben bu zebâne sığmazam
Gerçi bugün Nesîmîyim Hâşîmîyim Kureyşîyim
Bundan uludur âyetim âyet ü şâna sığmazam

SON SÖZ YERİNE

*Gel gel beri kim savm u salâtın kazâsı var
Sensiz geçen zamân-ı hayâtın kazâsı yok*

Kastamonulu Latifî, Tezkire-i Latifî’de Seyyid Nesimi için “Aşk meydanının korkusuzu ve cesaretlisi, muhabbet Kâbe’sinin büyük fedaisi, seyyidlerin uyulmaya lâayk olanı Seyyid Nesimi’dir” der.

İrene Mélikoff’un belirttiği gibi o Türk Hallâc-ı Mansûr’dur.

Seyyid Nesîmî Alevi-Bektaşî geleneğinde Hayatî, Fuzûlî, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Yemînî, Vîrânî ile birlikte “yedi ulu ozan”dan biri kabul edilir. Alevi-Bektaşî ayin ve nefeslerinde Nesîmî’nin adı sıkça geçer. Alevi-Bektaşî menâkıbnâmelerinin çoğunda ismine rastlanır. Erenlerin serdengeçtisi, şehitler şahı nitelemeleri ile anılır. Alevi-Bektaşî geleneğinde Dar’ın üçüncü piri Seyyid Nesîmî’dir, dizüstü duruşla derisi yüzülmeye hazır konumda duran can, hem Nesîmî’nin acısına katıldığını, hem de yolundan dönmeyeceğini bildirir. Seyyid Nesîmî ikrarından-imanından dönmemenin, acı ve işkencedeki direnişin simgesidir.

Gerek Divan Edebiyatımız gerekse Tasavvuf Şiirimiz Seyyid Nesîmî’nin lirik şiirleriyle varlığını sürdürebilmiş, gelişebilmiştir. Kur’an’dan bu denli yararlanan başka bir Türk şairi yoktur.

Seyyid Nesîmî yalnız Anadolu’da değil, Türkçe konuşulan tüm ülkelerde hâlâ bilinmekte, anılmaktadır.

Tuğrul Asi Balkar

KAYNAKLAR

Aktaş Hasan, Yeni Türk Şiirinde Seyyid Nesimi Okulu ve Misyonu, Yort Savul Yayınları, Edirne, 2004

Arısoy M.Sunullah, Türk Halk Şiiri Antolojisi, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1995

Birdoğan Nejat, Anadolu Aleviliği’nde Yol Ayrımı *İçerik-Köken*, Mozaik Yayınları, İstanbul, 1995

Birdoğan Nejat, Şah İsmail Hatai Yaşamı ve Yapıtları, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2001

Çamuroğlu Reha, Sabah Rüzgârı “Enelhak” Demişti Nesimi, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2000

Ergüven Abdullah Rıza, Bütün Yönleriyle Yunus Emre, Berfin Yayınları, İstanbul, 2001

Gölpınarlı Abdülbaki, Alevî Bektaşî Nefesleri, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1992

Kaleli Lütfi, Tanrı İnsan, Can Yayınları, İstanbul, 1996

Kara Mustafa, Tasavvuf ve Tarikatlar, Yeni Yüzyıl Kitaplığı-İletişim Yayınları, İstanbul, 1992

Kaygusuz İsmail, Anadolu Bilgeleri, Su Yayınları, İstanbul, 2005

Köprülü M.Fuad, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Yayına Hazırlayan: Dr. Orhan F.Köprülü, Akçağ Yayınları, Ankara, 2003

Kutlu Şemsettin, Divan Edebiyatı Antolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1983

Mélikoff İrene, Hacı Bektaş Efsaneden Gerçeğe, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul, 1998

Muganna (Hüseyinov) İsa, Hak Elçisi Seyit Nesimi Mahşer, Çeviri: Zülfiye Elay Veliyeva, Yurt Kitap Yayın, Ankara, 2004

Nesimî, Nesimî Divanı, Hazırlayan: Hüseyin Ayan, Akçağ Yayınları, Ankara, 1990

Özkırmırlı Atilla, Ansiklopedik Türk Edebiyatı Tarihi I-II, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2004

Pir Sultan Abdal Divanı, Ant Yayınları, İstanbul, 1996

Timuroğlu Vecihi, İnançları Uğruna Öldürülerler, Yurt Kitap Yayın, Ankara, 1991

Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi Cilt 8, Anadolu Yayıncılık, İstanbul, *tarihsiz*

Ünver Mustafa, Hurufilik ve Kuran: Nesimi Örneği, Fecr Yayınevi, Ankara, 2003

Yatağanolu Alimcan, Dedemin Cönkünden Alevi-Bektaşî Şiirleri, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002